

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ФЛОРИСТИЧНИХ І ФАУНІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ
ФЛОРИСТИЧНИХ І ФАУНІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

• • •

**REGIONAL ASPECTS
OF FLORISTIC AND FAUNISTIC RESEARCH**

MINISTRY OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AND NATURAL RESOURCES OF UKRAINE
CHERMOSH NATIONAL PARK
KHOTYN NATIONAL PARK
YURIY FEDKOVYCH CHERNIVTSI NATIONAL UNIVERSITY
EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC INSTITUTE OF BIOLOGY, CHEMISTRY AND BIORESOURCES
CENTRE FOR ECOLOGICAL EDUCATION IN BIODIVERSITY CONSERVATION
CHERNIVTSI REGIONAL MUSEUM
BUKOVYNIAN SOCIETY OF NATURE INVESTIGATORS
NGO «UKRAINIAN NATURE CONSERVATION GROUP»
INSTITUTE FOR EVOLUTIONARY ECOLOGY NAS OF UKRAINE
NATIONAL ACADEMY OF THE SECURITY SERVICE OF UKRAINE
CHERNIVTSI REGIONAL ORGANIZATION OF THE UKRAINIAN SOCIETY OF NATURE CONSERVATION
PUSZCZA ROMINCKA LANDSCAPE PARK
ROMINCKA FOREST FUND

REGIONAL ASPECTS OF FLORISTIC AND FAUNISTIC RESEARCH

**PROCEEDINGS OF THE SIXTH INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE**

12-13 October 2023

Putyla, Chernivtsi region, UKRAINE

Edited by

Prof. I. I. Chornei, DSc

I. V. Skilsky, PhD

D. I. Yuzyk, PhD

O. V. Vasyliuk

МІНІСТЕРСТВО ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ЧЕРЕМОСЬКИЙ»
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ХОТИНСЬКИЙ»
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ БІОЛОГІЇ, ХІМІЇ ТА БІОРЕСУРСІВ
ЕКОЛОГО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ЦЕНТР ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ
БУКОВИНСЬКЕ ТОВАРИСТВО ПРИРОДОДОСЛІДНИКІВ
ГО «УКРАЇНСЬКА ПРИРОДООХОРОННА ГРУПА»
ІНСТИТУТ ЕВОЛЮЦІЙНОЇ ЕКОЛОГІЇ НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ОХОРОНИ ПРИРОДИ
ЛАНДШАФТНИЙ ПАРК «ПУЦЦА РОМІНТСЬКА»
ФОНД РОМІНТСЬКОЇ ПУЦЦІ

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ФЛОРИСТИЧНИХ І ФАУНІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

МАТЕРІАЛИ ШОСТОЇ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

12-13 жовтня 2023 року

смт Путила, Чернівецька область, УКРАЇНА

Наукові редактори

доктор біологічних наук, професор **І. І. Чорней**,
кандидат біологічних наук **І. В. Скільський**,
кандидат біологічних наук **Д. І. Юзик**,
О. В. Василюк

УДК 502.75:591.9
Р32

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Чернівецького обласного краєзнавчого музею
(протокол № 4 від 5 вересня 2023 року)

Голова редакційної колегії: к. б. н. **Д. І. Юзик** (Національний природний парк «Черемоський»)

Відповідальний секретар редакційної колегії: **Т. В. Савчук** (Національний природний парк «Черемоський»)

Члени редакційної колегії: д. б. н., доцент **В. В. Буджак** (Інститут еволюційної екології НАН України); **О. В. Василюк** (ГО «Українська природоохоронна група», Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України); к. б. н., с. н. с. **М. В. Величко** (Національна академія Служби безпеки України); **В. О. Гребенчиков** (Національний природний парк «Черемоський»); к. г. н., с. н. с. **В. П. Коржик** (Чернівецька обласна організація Українського товариства охорони природи, Буковинське товариство природодослідників); **Я. Красєвський** (Ландшафтний парк «Пуца Ромінтська», Фонд Ромінтської пуци (Польща)); д. б. н., професор **М. М. Марченко** (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича); д. г. н., професор **Б. Т. Рідуш** (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича); к. б. н. **І. В. Скільський** (Чернівецький обласний краєзнавчий музей, Національний природний парк «Хотинський»); к. б. н. **Н. А. Смірнов** (Чернівецький обласний краєзнавчий музей); к. б. н. **А. І. Токарюк** (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича); д. б. н., професор **І. І. Чорней** (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича); **А. В. Юзик** (Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди)

Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матеріали Шостої міжнародної науково-практичної конференції (12-13 жовтня 2023 року, смт Путила, Чернівецька область, Україна) / наук. ред. І. І. Чорней, І. В. Скільський, Д. І. Юзик, О. В. Василюк. – Чернівці : Друк Арт, 2023. – 320 с. (Серія: «Conservation Biology in Ukraine». – Вип. 35).

ISBN 978-617-8129-39-2

Представлені результати досліджень науковців з України, Великої Британії, Чеської Республіки, Словачької Республіки і Польщі. Вони відображають теоретичні, методологічні та практичні проблеми моніторингу біологічного і ландшафтного різноманіття, становлення й розвитку заповідної справи, актуальні питання охорони природи, екологічної освіти, рекреації.

Для співробітників наукових установ, викладачів і студентів природничих спеціальностей закладів вищої освіти, вчителів біології та географії загальноосвітніх шкіл, екологів і краєзнавців.

УДК 502.75:591.9

ISBN 978-617-8129-39-2

© Колектив авторів, 2023

© ТОВ «Друк Арт», підготовка видання, 2023

ПАЛЕОГЕОГРАФІЧНІ АРХИВИ В БУКОВИНСЬКИХ КАРПАТАХ: ПРОБЛЕМИ ВИЯВЛЕННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ

Б. Т. Рідуш, Я. А. Поп'юк, Д. І. Холявчук, С. М. Кирилюк

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, УКРАЇНА

b.ridush@chnu.edu.ua

Палеогеографічними архівами називають комплекси відкладів попередніх геологічних епох, зокрема четвертинні, які містять численні палеогеографічні індикатори. Самі індикатори у непрямій формі (проксі-) містять відомості про зміни кліматів та ландшафтів минулого.

На відміну від рівнинних територій, що прилягають до Карпатської гірської країни, палеогеографічні архіви гірських територій, а саме Буковинських Карпат, вивчені вкрай недостатньо. Територія Буковинських Карпат може містити такі архіви, як субаквальні та субаеральні відклади голоценових і давніх річкових терас, озерно-болотні відклади, ймовірно знаходження тут морен [3] або флювіо-гляціальних відкладів льодовикових епох. На жаль, через відсутність карстових печер, тут практично відсутні печерні відклади. Відомі підземні порожнини, як-то вертикальні шахти на Чорному Долі, або псевдокарстові печери на Сокільському хребті, дуже молоді і не містять давніх відкладів [2]. Головними індикаторами серед подібних архівів є пилок та макрорештки рослин, фауністичні рештки хребетних і молюсків, геохімічні індикатори. Через брак прямих метеорологічних спостережень, головним джерелом відомостей про кліматичні зміни останніх століть є дендрохронологічні дані.

Найбільш поширеними та перспективними є відклади давніх терас сучасних і давніх річкових долин. Дослідження останніх було розпочате в 1960-х роках [1], проте воно не отримало продовження. Для ідентифікації подібних форм, окрім натурних польових спостережень, варто застосувати дистанційні методи, зокрема лідарну (LIDAR) зйомку місцевості. Ця технологія дозволить не лише виявити давні форми рельєфу, але й ідентифікувати сучасні активні, в тому числі й небезпечні, геоморфологічні процеси. Для опису розрізів потрібно виявляти природні відслонення четвертинних відкладів, а також, за можливості, проводити буріння на перспективних ділянках. Перспективними щодо отримання палеокліматичної інформації епохи голоцену є озерно-болотні відклади. Для цього, наприклад, доцільно провести дослідження донних відкладів з озера Буковинське Око. Крім того, деякі тераси в давніх річкових долинах можуть виявитись озерними, як сліди давніх запрудних озер. Малопотужні відклади озерно-болотного походження можуть залягати, навіть, на виположених поверхнях хребтів. Так, мулуваті суглинки з домішкою органіки були нами виявлені і неглибокому (до $-1,0$ м) шурфі на хребті Чорний Діл. Сучасні болотні відклади, зокрема торфовища, виявлені на тому ж хр. Чорний Діл. Часто вони присутні й на високих заплавах річок.

Серед індикаторів найбільш придатним є пилок рослин, який присутній практично в усіх відкладах. Значно рідше трапляються палеофауністичні рештки. На сьогодні практично не відомі знахідки решток великих і дрібних хребетних з плейстоценових відкладів Буковинських Карпат. Лише нещодавно в руслі р. Сучава, біля с. Руська, був знайдений зуб мамонта, близького до хозарського (*Mammuthus cf. trogonterii chosaricus*), який жив в епоху середнього плейстоцену. Це дозволяє сподіватись на нові знахідки в давніх терасових відкладах.

Отже, до геологічних об'єктів, що охороняються, в тому числі і на природно-заповідних територіях, варто включати відомі й перспективні геологічні розрізи, що є палеогеографічними архівами. А при складанні планів перспективних наукових досліджень на територіях ПЗФ варто включати пошук таких розрізів та необхідність їх вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Куниця М. О., Воропай Л. І. Про давні долинні системи в Буковинських Карпатах // Природні умови та природні ресурси Українських Карпат. – К.: Наук. думка, 1968. – С. 256-261.
2. Рідуш Б. Т. Природні печери Путильщини // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матер. Четвертої міжнар. наук.-практ. конф. (28-29 квітня 2017 р., смт Путила, Чернівецька область, Україна). – Чернівці: Друк Арт, 2017. – С. 28-31.

3. **Ridush B., Popiuk Y., Ridush O.** Signs of glacial activity in the mid-height mountains of Ukrainian Carpathians // International scientific conference 6th Forum Carpathicum – Linking the Environmental, Political and Societal Aspects for Carpathian Sustainability (Book of Abstracts, 21st June to 25th June, 2021, Brno, Czech Republic). – Brno, 2021. – P. 77.

ВИКОРИСТАННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ СКЕЛЬНИХ САКРАЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ ПОКУТСЬКО-БУКОВИНСЬКИХ КАРПАТ

Л. М. Держипільський

Національний природний парк «Гуцульщина», УКРАЇНА
derz.l.m.43@gmail.com

До Покутсько-Буковинських Карпат відносять низькогір'я та середньогір'я Косівського і Верховинського районів Івано-Франківської області, Вишницького району Чернівецької області. На вершинах, хребтах, схилах трапляються виходи на поверхню геологічних порід у вигляді окремих каменів чи груп каменів-скель різної величини і форми, іноді великих скельних комплексів, рідше широкіх розсипищ-греготів, складених, здебільшого, із ямненських пісковиків [2].

Для стародавніх людей камінь був символом духовної міці, стійкості, твердості, непоборності. Камені обожнювали, їх наділяли надзвичайними властивостями, їм приписували магічну силу, здатність зцілювати, передбачати майбутнє тощо. Первісна людина мала багату уяву, в різних каменях вбачала подобу тварин-тотемів, божеств, яким поклонялася. У місцях знаходження поодиноких каменів, чи груп, споруджувалися святилища різним богам, влаштовувалися різні ритуальні дієства, святкування, гуляння. Деякі камені підправляли, надаючи більшої подоби відповідно уяві, на них видовбували різні фігури, чаші, знаки, символи, які відображали тодішню міфологію про світобудову, богів тощо. Побудова скельних сакральних споруд є характерною ознакою так званої мегалітичної культури. Це епоха неоліту, енеоліту, бронзового віку (7-2 тис. до н. е.). Із грецької мегаліт означає великий (мега), камінь (літос). Мегалітичні пам'ятки відомі майже на всіх континентах [1]. На теренах України такі споруди були досить поширені, але їхнє походження та місце у світовому мегалітизмі понині мало відоме та недостатньо вивчене. В Українських (Східних) Карпатах наразі виявлено понад 70 залишків прадавніх скельних сакральних об'єктів [3; 4]. Найбільше їх зосереджено на Гуцульщині (понад 40), зокрема в Покутсько-Буковинській частині.

Косівський район:

■ П'ять мегалітичних комплексів у Космачі: 1) найдавніше святилище із зображенням петрогліфів, властивих для 32-35 тис. до н. е. та археоастрономічна обсерваторія на присілку Завоєли; 2) астрономічно-календарне святилище на г. Лисина Космацька; 3) багатофункціональне святилище Камінь Довбуша на г. Гаршиці; 4) археоастрономічна обсерваторія та святилище триєдиному богу на г. Грегит; 5) камінь дванадцяти опришків;

■ Мегалітичний комплекс на честь Великої Богині, Праматері та археоастрономічна обсерваторія – Терношорська Лада в Яворові;

■ Багатофункціональне святилище на г. Камінець (с. Снідавка);

■ Мегалітичні комплекси (понад 14) на хребті Сокільський, які ознаменовували першобога Сокола – Роду, творення Всесвіту, відтворення людського роду тощо;

■ Скельний комплекс на хребті Каменистий (м. Косів);

■ Соколівська Тарночка (с. Соколівка) – крісло і стопа Довбуша с. Соколівка.

Наукове видання

Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень

*Матеріали Шостої міжнародної
науково-практичної конференції*

12-13 жовтня 2023 року
смт Путила, Чернівецька область, Україна

Редактор І. В. Скільський
Технічний редактор І. В. Скільський
Для оформлення книги використані фото М. С. Атаманюка і Л. І. Мелешук
та ілюстрації з мережі Інтернет (UAnimals-Instagram, vseosvita.ua і <https://fons.pibig.info/23234.html>)
Підготовка до друку В. М. Дворського, А. В. Добрянського

Підписано до друку 12.09.2023. Формат 70×100/16.
Папір офсетний. Гарнітура Arial Narrow. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 26,00. Тираж 150 прим. Зам. 231313.

Видавець ТОВ «Друк Арт»
58018 Чернівці, вул. Маловокзальна, 2Д, т. 585-432
Ліцензія про державну реєстрацію ДК № 2741 від 15.01.2007 р.
Виготовлювач ФОП Варвус В. В.

